

Dejuni de les campanes

Xavier Orriols Sendra

Dejuni de les campanes és el nom que, antigament, es donava al dejuni o privació voluntària d'aliment que en senyal de purificació era practicat en el tridu pasqual (dijous, divendres i dissabte sants, és a dir, de la Setmana Santa). Prenia aquest nom perquè coincidia amb el precepte de prohibició de fer sonar les campanes de les esglésies en aquests mateixos dies. Popularment, es va arribar a associar la referida expressió al fet de silenciar les campanes en aquests dies, més enllà del sentit de mortificació alimentària que tenia.

Fins al passat segle, les campanes van significar un sistema de comunicació de primer ordre, un codi establert de senyals acústiques que travessava els segles i possibilitava el privilegi de poder escoltar idèntics sons a diverses generacions.

És cert que les campanes i els campanars són molt més que tot això, perquè a més de les esmentades funcions concentren connotacions musicals, religioses, monumentals, històriques, patriòtiques, i simbòliques. Totes elles podrien ser comentades una a una extensament, però sobretot les campanes i campanars els podem qualificar d'elements creadors de comunitat, en el sentit d'instruments que apleguen la gent, però també per la important comesa d'assenyaladors i reproductors del temps comunitari i per tant, generadors de civilitat.

Les campanes que sentim als campanars marquen una civilització configurada en una unitat de pensament que correspon a la cultura cristiana, que és la nostra, lligada a una determinada cosmogonia. D'ací la consideració de bé patrimonial indiscutible que mereixen les campanes, i no solament pel seu valor arqueològic, sinó també pel gruix de cultura religiosa, artística, social i tecnològica que, al llarg dels segles, s'ha originat al seu entorn.

Tot això ve a tomb perquè en la moderna irrupció d'un seguit de noves i sofisticades tècniques de la comunicació, l'ancestral sistema de campanes ha passat a un segon terme pel que fa a la seva primigènia funció d'avís i senyal, encara que es mantinguin vigents sostingudes amb més o menys fortuna per les comunitats de creients de les esglésies cristianes. La pèrdua de centralitat ha comportat també la progressiva desaparició de la figura dels campaners, els quals han estat substituïts per ginys elèctrics i mecànics amb control electrònic.

Aquesta adequació tecnològica, que és un signe dels temps, si d'una banda ha aportat comoditat i possibilisme, de l'altra, ha anorreat el discurs tradicional i els estils que li eren propis, i d'aquesta manera s'ha anat allunyant cada cop més la ciutadania de la memòria dels bronzes que creaven complicitats seculares. A hores d'ara fins hi ha un nombre creixent de ciutadans, generalment nouvinguts o residents de cap de setmana, els quals, preocupadíssims pels seus drets individuals, qüestionen els tocs de les campanes del lloc.

Enfront d'aquest panorama, fa una vintena d'anys es van començar a produir un seguit de reaccions positives de presa de consciència i salvaguarda de tot aquest patrimoni i es va fer per la via de l'associacionisme.

L'any 1988 es van iniciar les trobades de campaners a Os de Balaguer (La Noguera), que des de llavors aplega a finals d'abril aquells que encara es dediquen a aquest noble art. L'any següent es fundava el Gremi de Campaners Valencians, que ha generat una trentena de colles de campaners voluntaris escampades arreu del país (Ontinyent, Albaida, Castelló, Massanassa, Sogorb, etc., a més de la pròpia capital) i que tenen cura de sonar les campanes amb tocs manuals en celebracions assenyalades.

Al Principat, als primers anys noranta, al monestir de Santa Maria de les Avellaneres es van realitzar jornades d'estudi i divulgació del fet campaner, promogudes per l'Ajuntament d'Os de Balaguer i emparades per la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Tot plegat va portar a la formació el 1993 de la Confraria de Campaners de Catalunya i la publicació periòdica des de 1988 de la revista El Batall, dedicada al món de les campanes. En l'actualitat, l'ajuntament d'Os de Balaguer, juntament amb la confraria, promociona un museu dedicat a les campanes que té com a seu el castell d'aquest municipi, que ha estat generosament restaurat.

A l'Escola Catalana de la Festa (FestCat) en el Campus de cultura popular de Llívia, l'any 2001 i els següents, s'hi varen impartir uns tallers d'aproximació al món de les campanes, disposant del valuós campanar i les campanes de la parroquial de Nostra Senyora dels Àngels, amb un alumnat que si bé no era nombrós era de provinença diversa. Uns tallers senzills, però amb uns resultats prou satisfactoris. L'any 2004 el taller es va suprimir perquè no s'havia assolit el mínim de deu persones que l'organització exigia. Seguint la tònica imperant, es va prioritzar l'avaluació en ordre a la quantitat enfront de la qualitat o la necessitat de la matèria tractada.

Des de llavors s'ha imposat al campus un dejuni de les campanes de toc manual. Afortunadament, hi ha hagut altres iniciatives al país, al

marge de les institucionals, que s'han aplicat en aquests anys. Caldrà esmerçar-s'hi si no volem que el dejuni de les campanes es vagi generalitzant.

Xavier Orriols

Publicat a Xarxanet.org, el 12-03-2008

Accessible a:

http://www.xarxanet.org/xarxanet/publicacionsArticle.xarxanet?pub_articleId=6900